

CARTI ȘI REVISTE

„România Jună” — Cartea Semicentenarului 1871 — 1921

Almanahul pe care-l scoate azi „România Jună” prin presedintele ei, d. Octavian Moșescu, are un caracter comemorativ: împlinirea a 50 ani dela înființare.

Pusă în lumină în 1871, de către studenții aiaiori la studii în Viena, și inițiată de marile Mihail Eminescu, societatea a numărat, ca membri activi, în decursul anilor, pe toți aceia cari au ilustrat și au pregătit temeinic cultura noastră națională. Într-o vreme când arta și literatura românească se găsea la răspântia drumurilor, societatea a avut rol de îndreptar, deschizând preocuparea largă pentru neam, pentru trecutul neamului și cinstirea lui.

În actuala fază a lucrurilor, societatea își rostuește astfel destinele: „În preajma jubileului de 50 ani, „România Jună” din Viena s'a reinnoit. Odată cu întregirea etnică, problema irendentiei naționale și politice a făcut loc aceleia a renașterii culturale. Nu va mira deci pe nimeni faptul că au fost sărbătoriti în sânul societății învățați, artiști și literați români, opuși în idei, dar dela distanța străinătății uniți în mănunchiul elitei noastre intelectuale. Sezătorile literare și artistice din sălău Holburgului sunt de-acum înainte ecoul vieții culturale din regat. În marginile lor, traducerile din literatura românească servesc propaganda pentru cunoașterea și aprecierea cugetului românesc în străinătate. Prin această mutație categorică a intereselor, vechia societate academică își arată vitalitatea, putința de evoluție în acord cu generația universitară de după război. E firesc ca și numele fondatorului ei, Mihail Eminescu, să fi găsit noul rezonant în suflute. În opera lui nu se găsește azi numai poezii rupte din suflul pecăjit al românului apăsător, ci și formule înălțătoare care străbat vremurile viitoare. Inițiat în cultura apuseană, el a recunoscut mai pregnant decât oricine — peste știință și dialectică dizolvantă — inteligența creatoare, sinteza vie a minții, a voinții și a sufletului. Creștere, suflul, caracter, inițiativă; iată cuvintele profetice ale conducătorului studențimii din 1870. Iată și cuvintele de ordine ale tinerii generații de azi.”

Materialele literare, inedite sau nu, pe care-l aduce almanahul de azi al „României Jună” nu mai poartă în el — e adevărat — acea încălcare și a idealismului. După împlinirea a ceace moenia în gândul generației de atunci inspirația națională s'a aternut temeinic pe creațiunile de artă. Scriitorii de azi simt altfel de cum simteau cei de acum o jumătate de veac. De aceea și preocupările lor sunt în genere acelea ale artel pure. Cu atât mai pretios este acest almanah care alcătuiește o antologie a scriitorilor noștri reprezentativi: Mihail Sadoveanu, I. Agărbiceanu, N. Iorga, Ionel Teodorescu, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Jean Bart, I. Petrovici, Panait Istrati, în proză; Nichifor Crainic, G. Topărescu, Mihail Codreanu, Ion Pillat, Demostene Eotez, Perpessicius, Al. O. Teodorescu, G. Bacovia, în versuri. Cu atât mai pretios intrucât, față de celelalte două almanahuri (prin 1883, al doilea 1888) ale „României Jună”, cel de-al treilea, de astăzi, marchează în evoluția culturii noastre nota liniștită a creațiunii. Odiioară domina lupta pentru cultura națională, astăzi prinde a se înfrupta lupta pentru cultivarea frumosului. O sumă de articole semnate de: Onciul, S. Mehedint, N. Ionescu, V. Zaborovschi, Dr. V. Babeș, Emil Riegler, Camile Petrescu, Dr. Ioan Urban-Iarnik și Ion Slavici, deșbat anumite probleme ale ordinii zilei sau le pun în imediată legătură cu desfășurarea rolului societății „România Jună”.

Astfel cum e alcătuită cartea semicentenarului „României Jună” este chemată să provoace interesul pentru cultura românească și pentru cel dintâiu secretar al societății, Mihail Eminescu, Punctul de plecare e monumentul care i se va ridica la Cluj.

Pentru toate acestea, străduința d-lui Octavian Moșescu merită toată lauda noastră. Ea ar fi fost cu atât mai mare însă dacă caracterul de comemorare al almanahului ar fi fost mai mult scos în evidență. Nu știm nimic despre felul cum s'a format „România Jună”, nici ce membri a numărat, nici care i-a fost activitatea an cu an. Ni le amintim toate din scrisul altora, pe câtă vreme Almanahul de față era dator să precizeze, să stabilizească linia pe care a urmat-o în decursul anilor și aportul pe care l-a adus culturii românești.

Un singur articol și cel mai pretios, acela al d-lui I. Slavici, vorbește despre „care anume erau îndemnul, în urma cărora am stăruit pentru înființarea societății „România Jună” și în vederea cărora scopuri am lucrat noi, studenții români de atunci și ne-am dat silința să îndrumăm pe cei ce aveau să-și urmeze, după noi, studiile universitare”.

PAGINI ALESE

România Jună: Cartea Semicentenarului UN RASPUNS de I. SLAVICI

Primul secretar general al „României Jună”, Mihail Eminescu, care atât de mult a ostentat pentru înființarea societății și pentru organizarea ei, începe una din poeziile sale cu versurile:

*Dela Nistru până la Tisa
Tot Românul plînsu-mi-s'a,
Că nu mai poate străbate
De alăta străinătate.*

Nu dar de străini ci de străinătate se plînge Românul, și poetului îi sunt urgisiți cei ce „îndrăgit străin”, înstrăinații, care fac peste puțină lucrarea culturală în adevăr național românească.

Dacă lumină și căldură se revarsă din soare și ploaie dau pământului umezeală, iarba în virtutea desfășurării fireșii încolțește, răsare, crește, înfloreste și dă rod, ca fața pământului să se acopere de verdeață deasă. Tot astfel oamenii adunați pe pământul României, stimulați de multele lor trebuințe, își petrec viața în muncă intensă, iar pământul mănos le răspunde din belșug munca, țara poate deci să ajungă înecul cu inecul la înaltă înflorire culturală. Întrebarea e însă, dacă cultura aceasta e ori nu e românească, o contribuțiune a neamului românesc pentru comora culturală a omenirii, o brazdă trasă de Români în viața neamului omnesc. Aceasta e nu poate să fie decât dacă e purcesă din conștiința românească și rezultat al acțiunii culturale urmate timp de veacuri în mijlocul poporului român.

ION T. IOAN-HOTARELE: Strofi de lacrimi, poezii. Tipografia „Rosenthal” București, 1924.

Nu mai un început în ale poeziei, mai are curajul — mărturisit — să-și strângă versurile într'un volum, Domnul Ion T. Ioan e unul din aceștia; poezia sa e versificația neindemnată a tuturor simțămintelor încercate în viață; ceace nu-i dă nici o valoare. Simple scâpări — nimerite — în versurile:

„Ce frumos îmi cântă franza ploilor când bate vântul”... sau:

*Roși trandafiri ca sângele roș
Rupți de pe tulpină și purtați în coș —
„Nimeni nu 'ntelege că vă lipsește vouă
Zămbetul de soare, stropii alții de rouă
Nimeni nu 'ntelege că sunteți orfanți
Rupți de pe tulpină și vânduți pe bani.*

GAZETTE DE PRAGUE (7 Martie). Un articol al Dr. Em. Rădî încearcă să precizeze occidentalismul filozofiei lui Masaryk, la a cărui sărbătorire au luat parte prin ceace au avut mai select și mai reprezentativ. Distincția dintre Occident și Orient e de origine rusească. După filozofii slavofili numai orientalismul rusec poate servi occidentalului de îndreptar, de moralizator. Chestiunea are, într'un sens, adevărul ei; azi, literatura rusă e la modă, după tiparele ei se scriu azi opere de oarecare valoare, în lumea întreagă.

Înainte ca Masaryk să-și fi expus principiile sale, poporul cel înclina spre punctul de vedere oriental. Masaryk îndreaptă filozofia acestui popor spre ideologia politică a occidentalului, în care numără civilizații de seamă: franceză, germană, engleză, italiană, americană. Comte, Pascal, Mill, Hume, Kant, Locke i-au dat metoda urmării problemelor filozofice și i-au format idealul politic. Este interesant de știut că dacă Masaryk a trăit în bună conveniență cu filozofia apusului, niciodată n'a luptat contra intereselor slave. „Masaryk — spune dr. Em. Rădî — era atât de mult pătruns de spiritul lui Tolstoi, că un mare număr din compatrioții noștri îl declarau drept „tolstolan”. În aceasă măsură, Masaryk stăma pe Dostoievski, considerându-l ca adevăratul „tip” al gânditorului rus. El, cel dintâi a atras atenția poporului cel asupra romanelor lui Dostoievski și tot el a fost acela care s'a interesat de aproape de traducerea lor. Căpătînd temeiul filozofiei politice din Occident, Masaryk a știut să vadă la timp că cultura vine de pretutindeni și sub raportul acesta s'a ținut în legătură nestrămutată cu slavii de pretutindeni.

NĂZUINȚA (Februarie) își deschide numărul cu un studiu al d-lui Ion Dongorozî despre „Gobineau și neegalitatea raselor omenești”. Această problemă fundamentală a etnografiei, pe care Gobineau a elucidat-o cu destulă competență dă ocazie d-lui Dongorozî să-și mărturisescă și alte preocupări în afară de cele pur literare. Noi reținem pasajul referitor la supremația rasei albe:

„Istoria ne va arăta că toate civilizațiile deurg din rasa albă, că nici o civilizație n'a putut exista fără concursul acestei rase și că nici o societate nu e mare și strălucitoare decât în proporția în care conservă din grupul nobil ce-a creat-o. Vom face apel acum la istorie, spre întărirea definitivă a vederilor noastre; în fata rebelor căpătate, dinte vepierii al concepțiilor, demagogice — spune Gobineau — nu va mai putea mișca. Cum materialele de care se slujește e prea bogat și peste măsură de variat, ne vom mărgini să culegem un exemplu două doar. Primele încercări de istorie sigură, începe Gobineau, trec dincolo de 5000 de ani înainte de Christos. Populațiile cari ne atrag mai întâi privirile, aparțin rasei negre. Pe când în sudul Asiei fortocean aceste degradate specimene umane, partea boreală a Asiei, marginele mării înghețate și ale Europei aproape în întregime, se găseau în puterea unei varietăți cu totul diferită — rasa galbenă — care se revărsa de la America. Această rasă și-a semănat mormintele ei și unele arme de luptă și vânat, în stepele Siberiei, în podișurile scandinave, ca și în turbările Insulelor Britanice, Rassa albă, deși e cunoscută mai târziu, totuși, nu pare a fi mai puțin veche ca celelalte două; ea se răscea așezată între cele două lumi: a nordului și a sudului. Trăia în mijlocul unui climat aspru, particular, cu totul propriu educației unei rase naterice, iar solul geama de immense bogății materiale. Rassa albă nu e anare niciodată în starea rudimentară în care am găsit pe celelalte două...”

Trei poezii originale (Sobina Paulan: Torceam ca 'n astă seară, George Silviu: Destăinuiri, Stefan Bălcescu: (Scrisoare) și o traducere (Anatole France: Stejarul păra-

sit) cer mai întâi interesul. Duloșia caracteristică poeziei d-nei Elena Farago o întâlnim în versurile d-nei Sabina Paulan, fără ca efectul artistic să răsără întreg. E însă un grațios care încântă:

*Torceam ca 'n astă seară, un caer de mătasă,
Și 'n gândul meu all caer lumina-și răsucea, —
Și te-am văzut, de par'că mi-ai fi intrat în casă
Cu ochii triști, cu părul încărâniț de nea...*

Mai multă sfortare de a prinde ideea în poezia, cu armonie minoră, a d-lui George Silviu; efect de atmosferă în „Scrisoare” de d. Ștefan Bălcescu:

*Na mișcă nici o rată sălbatică 'n trestii
Prin burnită și ceață, din răsărit spre scapăt
Trec corbii 'n hoarde grele și par'că fără capăt
Iar dangățul la gătul buhalor pe pod,
Imprăstie pe lume ielanii de prohod.*

Un articol pretios: „Poezia cosmică”, în care autorul, d. D. Voiculescu, insistă asupra comparației Satirei I din Eminescu cu imnul din Rig-Veda. O mică tragedie în schița „Colierul” a d-lui Al. Popescu-Telega, căreia i-am fi dorit o gradăție până la un desnodământ mai de efect. În rest: interesantele și totdeauna bine-venitele note și recenzii ale d-lui Al. P. Telega.

RITMUL VREMII (Martie). Revista ne e simpatică pentru că are o atitudine pe care i-am relevat-o când am vorbit despre numărul ei de început și pentru că înțelege să scoată la iveală forțe noi și sănătoase. Lucrul acesta e semnificativ. Toate revistele noi: Dațina, Miorița, Flamura. Gândul nostru, Ritmul vremii arată o întoarcere la ceace e cinstit și sănătos, mai ales.

O caracterizare sigură și obiectivă: Tita Maioreșcu, portret literar, semnază d. Pompiliu Constantinescu:

„În cultura română, Maioreșcu intrucează o etapă și un spirit. Etapa și-a pecețuit-o într-o atitudine curajoasă: negațiunea. Spiritul l-a infiltrat printro credință: a devărl. Vremea în care s'a manifestat l-a urșit unei mișni culturale; când a apărut pe arena literaturii, eram contemporani numai vegetativ cu popoarele ce-si tălăseră drum propriu în existența spirituală. El a înălțat prima treaptă ce duce în pantonul culturii umane. Formele goale pe care le agitam șgomotos, le-a redus proporțiile la mîcimea fondului real. A statornicit vorberul o conținut, iar frazeologiei o ideatie. Minte lămoasă, dar ponderată, organizată temeinic și înflorată de mirajul credinței în adevăr, și-a luat asupra-și cea mai grea, dar și mai impunătoare sarcină: a îndreptat cursul unei culturi eronate la matca adevărului. Și a biruit...”

Un debut fericit: D-ra Elena Vellescu cu „Popas la Părintele Ieremia”. Schița aduce un stil aproape îndeajuns format, vigoare și grație; autoarea știe să obiectiveze, să descrie. Când va putea deschide larg suflutele și să le analizeze, proza d-rei Vellescu își va cere singură valorificarea. Repetăm: debutul e bun. Din cele patru poezii ale ciclului „Sufletul de-atunci” de George Dumitrescu se ridică, prin imaginație și unitate, bucata „Limân” care reușește să realizeze un sentiment întreg:

*Mai sus te văd de lumea muritoare,
Purtând în suflet limpezimi de cer,
Dar, cercuit de-a vremilor vătoare
Ea-s tot mai oboșit și mai stingher.*

*Ararorii... avânturile stinse
Înceară 'n mine jocul lor de ieri,
Dar se scutundă iară, mai învinse,
În cirzituri-adâncilor tăceri.*

*Ca niște psării prinse de turtună
Mi-s gândurile — și nu știu ce vor:
Se risipeșc și iară se adună,
Se-alungă iar — și purure-mă dor.*

*Doar tu deasupra suferinții mele
Mai presuri albe fiori, din când în când,
Și-atunci, nesocotind înfrângeri grele,
Spre tine — răsăcut — mă 'nalț cântând.*

Celelalte versuri: „Cărarea” de G. Talaz și „Poveste tristă” de Gr. Veja se menșă — cea dintâi la nivelul bucărilor cunoscute din cele două volume („Flori de lut” și „Răsul apei”) ale poetului, cea de-a doua, sub nivelul al-

toră, mai puțin cunoscută, dar mai realizată, pe care d. Gr. Veja le-a publicat în ultimul timp prin revistele noastre.

Continuă d. Pompiliu Constantinescu cu observările critice asupra operei d-lui V. Pârvan (în No. acesta „Memorialele”). Cronica bogată și scrisă cu nerv. Am dori o mai largă privire asupra revistelor noastre și — mai ales — nu asupra acclora care nu înseamnă prea mare lucru în mișcarea literară de astăzi. Menționăm traducerea bună a d-lui Gane, „Urlătorii” din *Leconte de Lisle* și poemele în proză ale lui I. Culbescu.

FLAMURA (Februarie) înjghebează și de data aceas-ta un număr care se menține la nivelul celorlalte, prin selecțiunea materialului și atitudine critică. Două articole atrag luarea aminte: „O carte a lui Giovanni Papini” (Un uomo finito) de T. Ulmu, căruia i se atribuie o largă semnificatie („sătul de atâtea înfrângeri și sfășieri, omul vrea să trăiască iarăș proaspăt și din plin...”) și continuarea încercării d-lui N. I. Herșcu („Clasicismul latin față de vremea nouă) de a stabili linia clasică în poezia noastră contemporană. Sunt alipii astfel de inspirația lui Horațiu, d-nii I. Pillat, Nichifor Crainic și Radu Gyr. Nu știu dacă în ceace privește literatura noastră, autorul se va onri numai aci; dar i-am dori aceștia o mai multă atenție. Dela poezia lui Dușla Zamfirescu și până la Radu Gyr linia clasică trece prin numeroase inspirații. Studiul are caracterizări juste. Una despre Ion Pillat:

„Ca și poezia lui Horațiu, ca și poezia lui Francis James, poezia d-lui I. Pillat este legată de pământul natal cu rădăcini vânoase și imutabile de copac bătrân și stufos. Aceste profunde rădăcini sufletești, care leagă pe poet de dealul dela Florida, sunt împlinite d'n zilele copilăriei trăite acolo, și în ele svăcneste seva robustă a amintirii și a sentimentului de solidaritate și de înfrățire cu înaintașii. Dragostea lui întreaga o are decl colțul de pământ pe care se afla...”

Despre o variantă olteană a „Mioritei” scrie d. N. Ploșcor. O navelă remarcabilă prin anecdotă și stil publică d. Adrian Pascu: „Cum am cunoscut pe Nichifor Crainic”. Scriul noului povestitor moldovean, plin de vigoare și farmec, crează tipuri vii și împrăscătează o atmosferă caracterizată prin seninătate și duloșie.

Poezia o reprezintă trei nume definitiv fixate în conștiința cititorului care știe să deosebescă *parodia de creațiune*: Ion Pillat, cu „Piersicul” și „Jepurele”, G. Talaz cu „Vulturul” și Radu Gyr care, în admirabilele „Chilimuri oltenesti” manifestă o armonie rar întâlnită în poezia noastră. Din „cuvântă un prieten târgoveț”:

*Tu, ce-aresti sub soare cu erăul și cu vrejul —
O, nu uri orasul și nu-i huli vârtejul...*

*Și de 'n oras, în August, din clăi nu te alung
miresmele bronzate de lăn clădit cu sârg, —
Înt'un stărsit de toamnă, tot le-or aduce 'n tăr
cărute plângătoare pe drum de tară 'mîng...
Asa-i!.. O mână dărză nu vântură 'n oras
tot cântecul de soare din erăul băștinăș...
dar la vâpaia dă-ră a cuptoarelor de-aramă,
se 'nchiagă pâinea, pâinea atâlor mâini ce-o chiamă.*

La „Cronică” (în pas cu vremea d-nii Radu Bardeș, T. Ulmu, I. Rădulescu-Horia, cu discuțiuni asupra romanului „Voica” de d-ra Henriette Yvonne Stahl; piesei într'un act „Seară pierdută”, de A. de Herz și volumului „Amintiri” de Ion Slavici. Despre piesa d-lui de Herz, se scrie: „— În afară de tehnica abii și totuși foarte natural închețat, autorul acestui act aduce aproape în tot teatrul pe care ni-l dăruiește, un strop de căldură sufletească, o emotivitate pe care nu al s'o găsești nici când în teatrul unui domn Victor Effimiu sau Mircea Rădulescu. E atâtea simplitate și veriditate în dialogul d-lui Herz — că nici nu știu când suvoii acțiunii se scurge, când desnodământul făcă loviturii grandilovente se destinde înaintea. Câteva momente într'un local de noapte, vizita unei frumoase din lumea mare, cruda redestepere a unui tânăr simțitor, a clipă a-dănc impresionantă prin omeneșul și duloșia de care-i imbibată, apoi iarăși verva și cenusul banal al vieții — iată în definitiv la ce se reduce *Seară pierdută*. O vagă și neînțeleasă tristete și se etreacă în suflute... Al vrut o oră de uitare, de amuzament și totuși spiritul, verva împrăstie în anumite locuri o cu totul altă mireazămă... D. A. de Herz aduce în teatrul d-sale mult omeneș. De ce totuși nu a-tacă persistent motive, subiecte în mare?”

GEORGE BAICIU PSCUI

de adevărul popor îc într'un fel, colo într'altul. Dacă nu ne venim cât mai curând în fire, ajungem la o adevărată babilonie în ceace privește viața familiară, și cea comună, legăturile dintre părinți și copii, dintre soț și soție, dintre bărbat și femeie, dintre rude și prieteni și mai ales cât pentru datorile fiecarei către societate și către statul, din care face parte.

În timpul îndeungatelor veacuri de grea urgie, am știut ca numai puține popoare să ne păstrăm ființa românească, pe care acum era s'o perdem în urma propagandei paucice făcute prin școli și prin alte mijloace de îurărare culturală.

De primejdia aceasta nu puteam să scăpăm decât apropiindu-ne cât mai mult de popor și întorcându-ne spre „reutul neamului nostru, în care găsim atât de multe îndrumări bune.

Pătrunși de aceste convingeri, membrii societății stăruiau după intrarea lor în viața comună, fiecare 'n cercul său de activitate potrivit cu îndrumările primite în tinerețele sale, și acește străințe trebuiau neapărat să fie ho-ărbitoare pentru desfășurarea vieții noastre naționale, dacă asemenea societăți se 'nființau pretutindeni, unde tinerii români își urmează studiile, și dacă 'n fiecare an se intrunea un congres național al studenților români.

La aceșta ne gândim, când în „Acelui” adresat în Iunie 1871 publicului pentru sberarea dela Putna, am zis: „viitorul, cultura viitorului, unitatea spirituală a viitorului zace în noi, în generațiunile prezentului”.

Nu mi se cuvine să cercețez, ce s'a făcut și ce nu s'a făcut în timp de cinci-zeci de ani pentru restabilirea unității culturale a poporului românesc, nici mai ales să-mi dau părerea, dacă azi suntem ori nu îndeajuns pregătiți pentru o viață națională românească.

Voi tinerilor, care vă pregătiți azi pentru viață, aveți

să vă dați înși-vă seama, dacă noi Români, în starea în care ne aflăm, putem ori nu să împlinim menirea istorică, pentru care ne socotim rânduți.

Popoarele, fiind alcătuite din oameni vii, nu mor nerzându-și răsufarea, ci lepădându-se de lege, de credință, de obiceiuri, de deprinderi rămase din bătrâni, de rânduiala morală, prin care au fost plămădite, de tot ceace li-a fost sfânt părinților, bunilor și străbunilor. Lepădându-se de aceste, Români rămân un fel de La'ini, Europeni, oameni, și ceace nu sunt în stare să scoată la capăt ca români, ducând mai departe lucrarea pornită 'n timpul lui Mihail-Vodă Basarab, urmată 'n timpul lui Șerban-Vodă Cantacuzino și al lui Dimitrie Cantemir, desfășurată de frunțații veacului XIX ca C. Negruzzi, N. Bălcescu, A. Odobescu, Vasile Alecsandri și ceilalți tovarășii de lucrare a lor, ceace nu li-e asta dat ca popor bine încheșat, s'ar putea să le fie dat a realiza ca oameni, care știu să-și chivernisească treburile.

Nu ar putea să fie pus la îndoială patriotismul omului de stat, care ar zice, că puțin îi pasă, dacă cultura României va fi ori nu românească: cultură să fie. Noi întemeitorii societății „România Jună” și organizatorii ei eram dintre cei ce stăruie din toată inima, ca viața de pământul a-ăta timp româneș să nu fie scoasă din brazda, pe care ni-au tras-o cei ce 'n curgerea veacurilor au ostentat pentru desfășurarea ei potrivit cu firea ce adevărată a neamului românesc.

Tinerii de azi și cei de mâine fiind stăpâniți de aceleși gând, au și ei să-și dea silința de a cunoaște faptele săvârșite de Români în trecut și adevăratele porniri ale poporului român pentruca 'n propria lor lucrare să fie totdeauna seamă de ele.

IOAN SLAVICI